

Podstatným znakom odborného jazyka má byť výstižnosť, ktorú dosiahneme vyhranením pojmov. Význam problému si môžeme osvetliť na pojmoch atomový, atomárny, atomický. Ak hovoríme o atome v súvislosti s reakciami jeho jadra (štiepenie jadra, vznik izotópov), používame koncovku *-ický* (atomický rozpad, atomická bomba, energia, fyzika). Koncovkou *-árny* naznačujeme, že daná látka je složená z jednotlivých (elementárnych) atomov: atomárny vodík (= vodík v stave zrodu). Vo všetkých ostatných prípadoch používame koncovku *-ový*. Napr. atomový polomer, objem; atomové jadro atomová váha, teória slučovania. Ak sa tým nepozmení smysel, môžeme často povedať aj polomer atomu, teória o slučovaní atomov a pod. Treba si však uvedomiť, že pojem *atomová váha* má úplne iný význam ako pojem *váha atomu*.

Podľa analógie neón, argón, píšeme s dlhým *ó*; pokladáme ho za slovo zdomácnelé (ako napr. atlas) a preto navrhujeme pridržať sa skloňovania *ión, iónu, ... , ióny* atď. Pripojením adjektívnych koncoviek, začínajúcich písmenom *-i-*, sa dlžka skracuje: ionizovaný (porovnaj: bór — boritý). Pojem *ionárny* sa používa iba vriedkavo (napr. kanálové líče môžeme pokladať za *ionárne* hélium), lebo väčšinu vzťahov, ktoré prichádzajú do úvahy, dostatočne presne vyjadruje koncovka *-ový*: *iónový* polomer, dipól, produkt vody; *iónová* mriežka, slúčenina, teória. Ak sa tým neporuší smysel, môžeme používať aj termíny: náuka o iónoch, polomer (náboj, mocenstvo) iónu a pod.

Podobné pravidlá platia aj pre rozlíšenie významu pojmov *molekulárny, molekulový*. *Molekulárny* koloid je složený z jednotlivých makromolekúl. Podobne píšeme *polymolekulárna, unimolekulárna* reakcia a pod. V ostatných prípadoch používame koncovku *-ový* (*molekulový* objem, *molekulová* váha, *molekulové* spektrum a pod.). Osobitný, presne definovaný smysel majú pojmy: *molárny, molarita, molalita*.

Aj pojmy *drevný, drevený, drevnatý* sa často, neprávom, pokladajú za synonymá. Ak bol z dreva chemickým procesom vyrobený nový produkt, ktorý už drevo ako chemickú substanciu neobsahuje, používame výraz *drevný* (napr. *drevný* lieh, ocot; *drevné* uhlie), na rozdiel od pojmu *drevený* (stôl; *drevené* piliny; *drevená* múčka). Názov *drevnatý* (kaleráb) naznačuje, že daná látka sa svojím vzhľadom alebo vlastnosťami podobá drevu.

Analógicky používame napr. adjektíva *kostená (múčka)* a *kostné (uhlie)*. Veľmi často sa nesprávny význam dáva aj pojmom *sklenený, sklený, sklovitý*. *Sklenený* lievik a *sklenená* vata sú vyrobené priamo zo skla. Výraz „*sklený*“ sa používa zväčša iba v spojení *zasklené okno, rozsklené sklo*, zatiaľ čo slovenským synonymom českého „*skelný*“ je „*sklovitý*“. Tak napr. *plexiglas*, hoci nie je zo skla, má *sklovitý* vzhľad.

Uvedené pravidlá sa však nedajú aplikovať všeobecne. Hovoríme napr. olovený plech, avšak železný plech, železný kýz, avšak olovený kýz, olovené farby, hoci základ (olovo, železo) má v oboch prípadoch rovnakú hláskoslovnú štruktúru.

K pojmovým rozdielom, často iba veľmi jemným, dochádza aj pri názvoch chemických procesov a operácií. Názvy chemických a fyzikálnych operácií, pokiaľ používame slová slovenského pôvodu, tvoríme koncovkami *-anie*, *-ovanie*: *rozpúšťanie*, *rozohrievanie*, *varenie*, *roztápanie*, *ochladzovanie*, *miešanie*, *odparovanie*, *srážanie*, *odsávanie*, *premývanie*, *vysušovanie*, *vytrepávanie*, a p. Tie isté koncovky používame aj pri tvorení názvov operácií zo slov cudzieho pôvodu (*sublimovanie*, *destilovanie*, *dekantovanie*, *extrahovanie*, *elektrolyzovanie* a pod.), ak chceme výslovne zdôrazniť našu účasť a činnosť pri danej operácii (čo *my* pri tom *robíme*). Ak však chceme zdôrazniť, že máme na mysli iba chemický proces (čo *sa* pri tom *deje*), používame zväčša koncovky *-cia*, *-ácia* (*reakcia*, *redukcia*, *extrakcia*, *absorpcia*, *digescia*, *oxydácia*, *hydratácia*, *sublimácia*, *destilácia*, *kondenzácia*, *sedimentácia*, *dekantácia*, *filtrácia*, *nitrácia*, *esterifikácia*, *sulfonácia*, *diazotácia*, *polymérazia* a pod.) Podobný význam má aj prípona *-lýza* (*hydrolyza*, *elektrolyza*, *katalýza*, *dialýza*) a koncovka *-éza* (*syntéza*). Vo väčšine prípadov nie je však potrebné rozlišovať, lebo ide len o dva rôzne spôsoby, ktorými sa môžeme dívať na ten istý úkaz, takže obidva pojmy svojím významom splývajú.

*Komisia pre ustálenie slovenského
chemicko-technologického názvoslovia.*

NOVÉ KNIHY A ČASOPISY

ENDEAVOUR, britská vedecká revue, ktorú vydáva *Imperial Chemical Industries Limited*. Vychádza 4 razy do roka. Formát A⁴, cena jednotlivého čísla 5sh.

Prvý ročník časopisu *Endeavour* vyšiel v januári r. 1942, kedy si už azda celý svet uvedomil a precítil hrôzy druhej svetovej vojny. Jeho hlavnú úlohu, zaznamenávať pokroky vedy v službách ľudstva, symbolicky charakterizuje aj jeho pomenovanie *Endeavour* (snaženie) podľa plachetnice kapitána J. Cooka, z ktorej skupina vedcov pozorovala r. 1768 v južnej časti Tichého oceána dráhu Venúše.

Okolo revue *Endeavour* sorskupila sa už od jej vzniku prevážna časť britských vedcov, ktorí vychádzali zo správneho predpokladu, že mier sa môže dosiahnuť a udržať iba úprimnou a úzkou spoluprácou medzi národmi vo všetkých oblastiach ľudského podnikania. Rozhodli sa preto plniť túto úlohu v oblasti vedy pohotovým sprístupňovaním a informovaním o všetkých aktuálnych otázkach svojho snaženia.